

із загальних чи фахових компетентностей, що породжує суперечність між потребою сучасного суспільства у висококваліфікованих і відповідальних фахівцях та відсутністю спрямування їхньої професійної підготовки до формування професійної відповідальності як важливої якості, що забезпечує успіх та конкурентоспроможність у фаховій діяльності.

Професійна відповідальність є головною якістю майбутнього фахівця, яка характеризує соціальну типовість особистості, становить засвоєний та закріплений у свідомості стереотип і проявляється у почуттях, оцінках, установах, світобаченні. «Відповідальність створює умови для інтеграції всіх психічних функцій особистості і суб'єктивного сприймання навколишнього світу, оцінки власних чуттєвих ресурсів, емоційного ставлення до обов'язку та свободи» [1, с. 178].

Отже, питання відповідальності особистості відрізняється особливою значущістю у будь-яких важливих для людства умовах. Наразі дедалі більше актуалізується проблема формування відповідальності у студентів, що зумовлюється зростаючими вимогами суспільства до кваліфікованих і конкурентоспроможних фахівців.

Список використаних джерел

1. Кибальна Н. Дефініція «Професійна відповідальність» у контексті підготовки майбутнього фахівця цивільного захисту. *Людинознавчі студії. Серія «Педагогіка»*. 2014. Вип. 29. С. 77–86.

2. Патинок О. П. Становлення відповідальності як професійно значущої якості майбутнього фахівця соціальної сфери: психологічний аспект. *Науковий вісник Ужгородського університету. Серія «Педагогіка. Соціальна робота»*. 2016. № 2 (39). С. 176–179.

Олена Барановська

кандидат педагогічних наук, старший науковий співробітник,
старший науковий співробітник відділу дидактики,
Інститут педагогіки НАПН України
(м. Київ, Україна)

ТЕХНОЛОГІЇ ІНДИВІДУАЛІЗОВАНОГО НАВЧАННЯ В УМОВАХ ВОЄННОГО ЧАСУ: ЗАВДАННЯ ТА ОСОБЛИВОСТІ РЕАЛІЗАЦІЇ В ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ

Гуманістична парадигма навчання і виховання особистості, перш за все, містить індивідуальний підхід до неї, розглядає індивідуалізацію навчання як обов'язкову складову процесу навчання. Аналіз основних підходів до поняття «індивідуалізація», викладених в психологічній та педагогічній літературі, дозволив розглянути його в різних ракурсах та визначити, що індивідуалізація здійснюється у двох напрямках: дидактичному (система дій учня та вчителя, яка б задовольняла інтереси учня; комплекс форм, методів, способів, засобів як основи впливу на особистість дитини) та психологічному (урахування здібностей, психічних особливостей індивіда, які впливають на процес і результат, обумовлюють наслідки навчання).

Наразі основною проблемою, яка потребує швидкого реагування та системного підходу, є проблема компенсації освітніх втрат учнів початкової школи (особливо наскрізних умінь) в умовах воєнного часу. Труднощі організації навчального процесу

в різних регіонах України та проблеми адаптації дітей до існуючих реалій за рубежом, різні системи соціальних взаємозв'язків вимагають змінювати підходи до навчання. Наразі пріоритетними стають гнучкість, адаптивність, зворотний зв'язок, швидке реагування на зміни в соціальному середовищі, співпраця з психологічними та медичними установами.

Наше дослідження переконує в тому, що значні прогалини виявилися в сформованості базового наскрізного вміння читати з розумінням, яке є ядром читацької компетентності. Тому основним завданнями на сучасному етапі є: створення індивідуальної освітньої траєкторії учня; розроблення індивідуального плану навчання та розвитку дитини; реалізація технологій, націлених на мотивацію та творчий розвиток дитини; поетапне формування знань, умінь та навичок учнів з метою компенсації прогалин; технологій, що базуються на груповій та індивідуально-груповій формі роботи [1].

Ми вважаємо, що одним із важливих напрямків компенсації освітніх втрат учнів є діагностика, подальше систематичне формування та відновлення бази наскрізних умінь учнів шляхом впровадження технологій індивідуалізованого навчання.

Метою технологій індивідуалізованого навчання ми визначаємо: виявлення та подальший розвиток індивідуальності та потенційних можливостей дитини; вплив на якість та темпи засвоєння учнями шкільної програми; врахування зони найближчого розвитку дитини; мотивація та збільшення пізнавальної активності учнів; компенсування освітніх втрат учня.

Класифікаційними характеристиками технологій індивідуалізованого навчання ми виділяємо: загальнонавчальність; гуманістичність; дитиноцентризм; гнучкість; націленість на зону найближчого розвитку; врахування індивідуальних, психічних та фізичних особливостей дитини, темпу її розвитку; адаптованість форм і методів навчання; орієнтованість на розвиток творчого потенціалу дитини.

Основні групи технологій індивідуалізованого навчання на наш погляд, можуть бути такими: технології поетапного формування розумових дій учня; технології творчого розвитку дитини; технології особистісного розвитку дитини (індивідуальна освітня траєкторія учня, що враховує її зону найближчого розвитку); технології, що враховують індивідуальні психічні особливості дитини; технології, що розвивають інтереси та здібності учня; технології, що працюють на основі дидактичної моделі індивідуалізації навчання; технології, що базуються на груповій та індивідуально-груповій формі роботи. Кожна з груп технологій індивідуалізованого навчання має певні можливості компенсації освітніх втрат учнів.

На наш погляд, системний підхід до формування читацьких умінь як складової частини комплексу інформаційних умінь учнів початкової школи повинен мати єдину рівневу систему їх формування: вміння мають змінюватися на об'єктному, рівневому, структурному та якісному рівнях (побудовано на основі програми формування мислительних умінь учнів 1-12 класів професора В. Паламарчук та програми формування читацьких умінь учнів початкових класів О. Барановської) [2; 3].

Запропонована нами технологія формування інформаційної (читацької) компетентності містить такі етапи: кумуляції (актуалізація накопиченого читацького та інформаційного досвіду); діагностики (визначення рівня сформованості складової компетенції); мотивації (створення атмосфери зацікавленості, інтересу до діяльності); психологічної реабілітації (зняття тривожності, компенсація психологічних травм

дитини, переключення на позитивну діяльність); рефлексії (відбувається усвідомлення суті та структури даного утворення; подається правило-орієнтир, зразок); тренування (відпрацювання складових читацьких та інформаційних умінь та навичок); узагальнення (узагальнення та систематизація набутих вмінь); контроль та корекція (перевірка рівня сформованості компетенції на певному рівні); перенесення (застосування набутих компетентностей на інших видах діяльності, в реаліях життя). В реаліях війни особливо важливим є етап психологічної реабілітації, мета якого – налаштувати дитину на адекватне сприйняття дійсності та віднайти способи та методи, що допоможуть привести психіку в стан, коли вона зможе продуктивно навчатися. У комплекс заходів цієї направленості входять: методики аналізу ступеня тривожності, технології її мінімізації та зняття, компенсація психологічних травм дитини, переключення на позитивну діяльність, включення дитини в процес взаємодопомоги, залучення активів та можливостей читання та візуалізації навчальної та художньої інформації як методу компенсації стресу.

Отже, основною метою освіти на сучасному етапі є реалізація програм подолання освітніх криз, де ключовими пунктами є: забезпечення постраждалим дітям безперервного якісного навчання; справедливість і гендерна рівність; забезпечення постійного доступу дітей до навчання; забезпечення безпечного середовища для навчання дитини та якісного освітнього результату, в тому числі – мінімізація освітніх втрат дитини.

Список використаних джерел

1. Барановська О. В. Уміння читати з розумінням: компенсація освітніх втрат учнів початкової школи в умовах воєнного часу. Зб. матеріалів II Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції, 22-23 листопада 2022 р. [за наук. ред. доктора педагогічних наук професора, дійсного члена (академіка) НАПН України О. Топузова; доктора педагогічних наук професора О. Малихіна]. Київ : «Видавництво Людмила». 2022. С. 78–82.

2. Паламарчук В. Ф., Барановська О. В. Педагогічні технології навчання в умовах нової української школи: вектор розвитку. *Український педагогічний журнал*. 2018. № 3. С. 60–66.

3. Почупайло О. В. Програма формування читацьких умінь у школярів. *Початкова школа*. 1997. № 10. С. 29–38.